
PERICOLUL MITURILOR POLITICE ASUPRA DEZVOLTĂRII INSTITUȚIILOR POLITICE DEMOCRATICE ȘI SOCIETĂȚII CIVILE

Liviu VOVC

Republica Moldova, Chișinău, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea
Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative

Doctorant în științe politice

This article reflects the influence the political myths have upon the democratic processes. Political myths are a particular category of myths, which focus on political subjects. They can be defined as ideological stories that offer a specific meaning to the past or the present, and offer predictions on future events, which are considered valid by a group of people. It is very important to study the link between symbols and politics, as well as their capacity to influence the conscience of the masses, in order to fight against the influence that myths have on the decisions of the citizens. The article offers a general analysis on political myths and on the way they have influenced the last important electoral processes, offering solutions that would reduce their influence on the public opinion.

Un fenomen caracteristic politicii contemporane, care devine deosebit de evident în timpul campaniilor electorale active constă în confruntarea și manipularea cu tot felul de mituri care sunt în stare să "condimenteze" imaginea politicienilor "buni" și "înțelepți". Or, actualmente, mitul devine partea reversă a oricărei idei, mai ales în politică. Un mit politic reușit reiterat sau nou inventat, poate deveni un instrument eficient de manipulare a conștiinței publice. Pe măsură ce imaginea lumii înconjurătoare devine mai complexă, percepția realității în toată diversitatea sa se pierde fiind înlocuită de scheme simplificate, unde setul de sugete mitologice tradiționale în care fostele personaje și forțe divine mitice sunt înlocuite cu actori moderni fiind promovată magia misterioasă a politicienilor și a forțelor lor ascunse. În consecință, comportamentul politic se reduce la anumite acțiuni dintre cele mai simple și emoțional expresive: efectele / elementele stihionice ale mitingurilor, manifestarea entuziasmului exagerat sau a unei ure inadecvate pentru liderii politici. Accentul în acest caz, cade nu pe preocuparea de înțelegerea proceselor politice reale, ci pentru reflecția lor mitologică.

În epoca sec XXI-lea, caracteristic dezvoltării active a tehnologiei informației, apar noi și diverse oportunități pentru crearea și exploatarea miturilor politice. Suntem contemporanii unei epoci a unei realități adesea construite artificial, construită sau bazată de mituri. Prin urmare, cunoașterea fenomenului și

al funcționării mecanismelor mitologiei politice devine o condiție pentru supraviețuire în lumea contemporană.

Din aceste considerente, un deziderat al societății contemporane constă în conștientizarea conceptului/ noțiunii de *Mit politic* pentru înțelegerea rolului și influenței mitului politic asupra schimbărilor în societatea civilă și asupra instituțiilor politice contemporane.

În prezent, s-au scris sute de lucrări științifice în domeniul filosofiei, psihologiei, semioticii, istoriei și culturii despre mit, problema mitologizării puterii politice în sursele Internet nu a fost încă suficient studiată, această problemă fiind analizată mai mult fiind utilizate exemplele mass-mediei tradiționale - presa scrisă, televiziunea, radioul.

Cercetările contemporane susțin că Mitul politic înseamnă multă fabulație, este deformare sau interpretare ce recuză în mod obiectiv realul; e o legendă cu funcție explicativă și cu rol mobilizator; cu un rol important în originea evenimentelor politice. Aceste manifestări țin de un anumit tip de discurs. Miturile politice ale societăților contemporane se suprapun, se întrepătrund și se pierd uneori în și miturile sacre ale societăților tradiționale. Mitul politic este în mod fundamental polimorf (asemenea mitului religios, constituie o realitate ambiguă și instabilă), fluid și ambivalent.

Totodată, Miturile sunt interpretarea unei acțiuni sau realități în interesul unei persoane sau grup de persoane, creatorii mitului. Miturile politice sunt o categorie particulară a miturilor care se axează pe subiecte politice. Acestea pot fi definite drept narațiuni cu încărcătură ideologică ce oferă un înțeles specific trecutului sau prezentului și oferă predicții asupra evenimentelor viitoare considerate valide de un anumit grup.

”Socializarea politică” reprezintă un proces de dezvoltare a individului politic prin asimilarea și interiorizarea normelor și valorilor din cadrul unei culturi politice într-un sistem politic dat. Acest proces complex are drept scop pregătirea persoanei pentru a putea să își asume anumite responsabilități și acțiuni corespunzător sistemului politic din societate. Această transformare a individului, este pe larg influențat de cei care difuzează și sunt con interesați în promovarea sistemului valorico-normativ cu caracter politic.

Din acest considerent studierea legăturii dintre simboluri și politică și capacitatea lor de a influența conștiința maselor este intens studiată în știința contemporană. Pentru determinarea realității politice dintr-o regiune este nevoie de a studia cultura, simbolurile, mitologiile acelor locuri. În opera sa, Ernest Cassirer explică că ”realitatea fizică pare să se retragă nemijlocit, în măsura în care avansează activitatea simbolică a omului” și că omul, ”nu mai trăiește într-un univers pur fizic, el trăiește într-un univers simbolic. Limbajul, mitul, arta și religia sunt părți componente ale acestui univers. Ele sunt firele care țes rețeaua simbolică, țesătura încălțită a experienței umane”[1, p.53]. Ca urmare a acestor

declarații deducem că omul contemporan trăiește într-o atmosferă plină de simboluri, el transformându-se din "animal rațional" în "animal simbolic".

Leslie Alvin White, un antropolog american cunoscut pentru teoriile sale referitor la evoluția culturală și socio-culturală, a dezvoltat ideea scrisă de Ernest Cassierer adaugând că: "noi deosebim omul după capacitatea lui de a crea simboluri, capacitate ce are ca rezultat cultura umană. Anume datorita acestei capacități omul percepe lumea înconjurătoare altfel decât ființele ce nu posedă rațiune și în acțiunile lor se bazează doar pe instinct animalic" [2, pp.94-95].

Unul din principiile esențiale ale democrației autentice este pluralismul de idei valorificat prin intermediul libertății cuvântului sau a exprimării. Ultima a devenit o condiție sigură și unică de formare a unei opinii publice cu adevărat libere, lipsite de semnele vizibile ale posibilelor vicii doctrinare sau urme ale tehnicilor de manipulare distructivă. În acest fel democrația poate conferi o poziție redevabilă intereselor și priorităților naționale, transformând societatea civilă într-un actor de bază a proceselor de identificare, decodificare, monitorizare și conștientizare a problemelor legate de dimensiunile politice, socio-economice și de cultură ale unui spațiu public național.

Calitatea valorilor socio-politice într-un anumit sistem depinde de intensitatea traficului de informație, căile ei de circulație și accesibilitatea ei pentru indivizii simpli. Iar cel mai mic monopol asupra surselor mediatice și a informației ca atare, permite elitelor politice să-și garanteze participarea la procesul de producere a raționamentelor artificiale de către membrii electoratului. Dirijarea amplitudinii "vocii poporului" de către anumiți actori politici este realizată prin intermediul inoculării miturilor politice în rațiunea de evaluare a maselor. Aceste acțiuni nu numai că asigură lărgirea rîndurilor de adepți ale forțelor sau ale ideologiei promovate de anumiți actori politici, dar are și un rol esențial în confruntările electorale dintre "cavalerii politici"

Miturile politice sunt utilizate de forțele politice în diferite scopuri, printre care și de modelarea comportamentelor indivizilor în spațiul lor comun de adiacență – societate și chiar în mediul lor personal – familie. Capacitățile demonstrate de mituri reprezintă cu adevărat un pericol pentru societățile civile nou create, posesoare de sisteme de valori politice defectuase încă foarte vulnerabile la fluxurile de informație cu încărcătură politică. De aceea, este important ca miturile politice să fie desprinse de restul conținutului mesajelor, declarațiilor și pronosticurile elaborate de actorii politici.

Politica și discursurile politice din secolul XXI deseori sunt bazate pe folosirea miturilor pentru a influența masele. În fiecare an avem parte de exemple în care prin intermediul mass-mediei, a rețelelor de socializare cetățenilor unui anumit spațiu le este insuflată o opinie care să fie crucială pentru rezultatele alegerilor sau a referendumurilor.

Un caz elocvent al influenței miturilor politice asupra deciziilor cetățenilor, îl reprezintă evenimentul din Marea Britanie cunoscut sub numele Brexit.

Pe 23 iunie 2016, britanicii au fost chemați la urne pentru a se expune în cadrul unui referendum dacă Marea Britanie trebuie să rămână în Uniunea Europeană sau să o părăsească, această opțiune fiind denumită "Brexit", după exemplul referendumului din Grecia, Grexit.

Campania a fost divizată în două tabere, Leave și Remain. În timp ce tabăra Remain, condusă de elitele financiare, industriale nu a fost capabilă să vină cu explicații statice cu privire la un potențial dezastru economic după părăsirea UE, tabăra Leave a alimentat sistematic publicul, reprezentând o mulțime de informații parțial adevărate, venind cu declarații înșelătoare cu scopul de a isteriza electoratul și de a crea o reacție viscerală împotriva imigrației și a reglementărilor UE. O campanie care a valorificat la maximum elementele de bază ale psihologiei sociale pentru a construi o platformă convingătoare, chit că toate argumentele și motivele au fost eronate. Tabăra Leave nu era interesată de fapte, era interesată de exploatarea la maxim a unor prejudecăți, obscure, pe dorință vagă, nedefinită, legată de „Marea Britanie să fie măreață din nou” și pe nostalgia „vremurilor de altădată”, o eră de aur, care pe fond, nu a existat niciodată ca atare.

Pe parcursul întregii campanii cei din tabăra Leave au folosit la maxim două mituri:

- *Mitul superiorității*, care pune în prim plan importanța poporului britanic "ai nostril" și crea pericolul invaziei altor culturi care ar fi putut afecta mediul în care ei locuiesc.

- *Mitul veacului de aur*, care pune în atenție valoarea timpului trecut, prezentând comparativ avantajele perioadelor istorice anterioare față de prezentul nebulos și instabil, urmărind scopul de a convinge populația despre necesitatea revenirii la perioadele istorice prospere.

Drept urmare a isterizării electoratului și incapacitatea taberei Remain de a dinamiza electoratul confuz, au dus ca în final să învingă miturile și manipulația. Acest referendum fiind o dovadă că orice e posibil în sec. XXI.

Ultima campanie prezidențială din SUA (2016) a schimbat normele jurnalistice scrise sau nescrise și respectate de decenii. Obiectivitatea, echidistanța și echilibrul jurnaliștilor au fost uitate și lăsate deoparte. A fost o campanie care, în egală măsură, a fermecat, a uimit, a îngrozit și a polarizat atât Statele Unite, cât și lumea întreagă [3, p.8].

Donald Trump și echipa sa au știut cum să folosească psihologia socială astfel ca în final să învingă. Printre miturile folosite în cadrul campaniei electorale au fost:

- *Mitul complotului*, prin care el venea cu declarații împotriva imigranților, în mod particular musulmani și mexicani, care se făceau vinovați de situația în care se afla America.

- *Mitul veacului de aur*; însăși sloganul de campanie al său, ”Make America Grate Again” (să facem America puternică din nou), a fost unul de mobilizare a electoratului melancolic după vremurile trecute.

În contextul Brexit și al alegerilor din Statele Unite, au învins miturile politice promovate cu iscusință de actorii politici și capacitatea lor de a influența emoțiile electoratului. Rezultatele acestor două scrutine au fost bazate mai mult pe emoții și mai puțin pe fapte, mai mult pe sentimente decât pe luciditate. Iar acest lucru este un pericol pentru dezvoltarea instituțiilor politice democratice.

Actorul principal, responsabil și de rezultate a fost media care a promovat acest tertipurii. În societatea contemporană rolul mass-mediei este indiscutabil, vorbind mai ales de mijloacele mediatice cu grad impunător de emiterie și de solicitarea din partea populației. Datorită puterii imaginilor emise și a forței de influență televiziunea se bucură de o încredere enormă din partea publicului [4].

Or, prin prisma procesului de creare și propagare, miturile politice influențează cetățenii și atitudinile acestora față de anumite evenimente politice. Indirect, miturile pot influența și deciziile politice. În formarea și perpetuarea acestora, imaginarul colectiv a fost influențat de-a lungul vremii de diverși factori. În alte situații, miturile conduc la formarea unor întregi teorii ce sunt dezvoltate apoi în multiple contexte.

Programele electorale ale formațiunilor politice sunt fundamentate pe normele clasice ale gândirii mitologice, avînd următoarea structură:

- componenta spaimei infiltrate în rîndul populație prin amplificarea crizelor, recesiunii socio-economice în care se află societatea;

- prezentarea profilului unui ”dușman / inamic inventat” din cauza căruia societatea se confruntă cu diverse dificultăți, fapt ce scutește partidele politice de orice responsabilitate pentru problemele apărute în comunitate;

- modelarea imaginii ”eroului/salvatorului” în favoarea căruia va fi derulat mitul politic;

- utilizarea simbolurilor arhaice (imagini adaptate ale tatălui și mamei, elemente religioase etc.);

- elogierea trecutului glorios considerat drept ”veac de aur” la care societatea numaimdecît trebuie să revină.

Iar mass-media este folosită pentru a întipări în conștiința cetățenilor ideologia promovată.

Pentru a nu admite ca miturile politice să influențeze opinia indivizilor, este nevoie în primul rînd, educația primită de la părinți despre valorile culturale ale vieții. În același timp, instituțiile de educație ale statului: grădinițe, școli, universități; trebuie să se implice activ în promovarea gândirii critice în rîndul

cetățenilor, astfel ca ei să nu poată fi influențați de promovarea excesivă a unor mesaje manipulatorii. Această capacitate a unei societăți, este vitală pentru dezvoltarea instituțiilor politice democratice.

Totodată, datorită rolului important pe care îl au mijloacele mass-media în informarea populației, este absolut necesară o instituție care să monitorizeze informația expusă publicului. Rolul acestui gen de instituții nu este de a cenzura, dar de a controla tipul de informație transmisă publicului larg și să impună o anumită decență în domeniul mass-media.

Bibliografie

1. Cassierer E. Eseu despre om. O introducere în filosofia culturii umane. - București, 1994.
2. Комадорова Н. Символическая антропология Лесли А.Уайта. // Вестник Московского Университета. Сер.7. Философия, №5, 2000.
3. Lilleker D., Jackson D., Thorsen E., Veneti A. US Election Analysis 2016: Media, Voters and Campaign. Centrul pentru Politici și Studii Jurnalistice CSJCC
4. Coman M. Introducere in sistemul mass-media. - Bucuresti, 1999

13.12.2018